

تقلب، تخلف است!

تبیین علل و راه‌های پیشگیری از تقلب

دکتر عزت‌اله فولادی

کلی‌تر از تقلب است؛ هرگونه نقض عمدی یا غیرعمدی قوانین، مقررات یا حتی چشم‌پوشی از انجام صحیح وظایف به نفع خود یا دیگری، «تخلف» است که بر این اساس تقلب را نیز شامل می‌شود.

اکنون، فناوری‌های دیجیتال در حال درنوردیدن مرزهای زندگی (ارتباطات، تحصیل، و کسب‌وکار) است. بنابراین، نفوذ، گسترش و ضرورت استفاده از وسایل هوشمند و فضای مجازی، نظام‌های آموزشی - تربیتی را به چالش کشیده است. تقلب (یا تخلف) در امتحانات نیز به موضوعی جدی و پیچیده تبدیل شده و تنوع در حیطه، شکل و شیوه‌های پیچیده آن منصور است. اما ماهیت و شیوه‌های مواجهه با تقلب همچنان نیازمند آموزش بهینه، خویشتن‌بانی و بهسازی سازمانی و مشارکت ذی‌نفعان است.

تجربه‌های جهانی

تقلب در امتحان مسئله‌ای جهانی و رو به افزایش است (آکو، ۲۰۱۳؛ هایپ، ۲۰۱۳؛ پر، ۲۰۱۳؛ حسنی و فاطیما؛ ۲۰۱۴). تقلب در امتحان نوعی نبود صداقت تحصیلی و بزه تحصیلی^۱ تعریف و توصیف می‌شود (حسنی و فاطیما؛ ۲۰۱۴). تقلب زنگ‌خطری را برای قواعد تحصیلی، یکپارچگی (صداقت)، اخلاق و ارزش‌های اخلاقی مؤسسات آموزشی به صدا درآورده است (فین و فرون، ۲۰۰۴؛ اوگونجی، ۲۰۱۱).
● دانش‌آموزان در تمام سطوح تحصیلی به دلایل گوناگون

گستره مفهوم

به‌طور کلی در فرهنگ فارسی تقلب^۱ دست‌اندازی به امور، قلب‌کردن، در کاری به سود خود و به زیان دیگری تصرف کردن، نادرستی، دغل‌کاری، تزویر، جعل، فریب و غش معنا شده است (فرهنگ فارسی معین). مفهوم تقلب تلاش آگاهانه در انجام فعل و کاری خارج از چارچوب، قاعده و صداقت مورد انتظار (و تعیین‌شده) است. از این‌رو تقلب و فریبکاری به‌عنوان رفتاری غیراخلاقی می‌تواند دامنه‌ای به گستره زندگی فردی و اجتماعی داشته باشند.

در آیین‌نامه رسیدگی به تخلفات امتحانی در وزارت آموزش و پرورش که سال‌ها از تصویب^۲ آن گذشته، از واژه «تقلب» استفاده نشده و واژه «تخلف» به کار رفته است. در این مصوبه، برای تقویت روحیه نظم‌پذیری و قانون‌گرایی در دانش‌آموزان، به اجرای صحیح و نظارت دقیق عوامل اجرایی امتحانات و تلاش برای جلوگیری از هرگونه تخلف و بی‌نظمی در امتحانات، تأکید شده است.

وقتی فردی در انجام وظیفه (مثلاً در امتحان، مسابقه یا موقعیتی) برای تحصیل منافی، از فریب یا روشی ناصواب و خارج از قاعده بهره می‌گیرد، در واقع مرتکب تقلب (و البته تخلف) شده است. این عمل، هم آسیبی فردی و هم آسیبی اجتماعی است. به بیانی دیگر، هرگونه اقدام مبتنی بر فریب و تزویر در راه کسب منافع یا جایگاهی که فرد استحقاق و شایستگی آن را ندارد، «تقلب» محسوب می‌شود. تخلف

– کمبود مربیان حرفه‌ای و امکانات مکفی: دانش و مهارت‌های دانش‌آموزان بر امکانات آموزشی – تربیتی، یادگیری و منابع انسانی با کیفیت متکی است. در مناطقی که این امکان را ندارند، احتمال تقلب در میان دانش‌آموزان یا چشم‌پوشی در نقض مقررات برای جبران کاستی‌ها (و به نوعی برقراری عدالت)، افزایش می‌یابد.

– آمادگی ناکافی: ناهماهنگی میان عوامل آموزشی (مدرسه)، دانش‌آموزان، والدین و به‌طور کلی ضعف‌های مدیریتی، ممکن است دانش‌آموزان را به تقلب در امتحان سوق دهند.

راه‌های پیشگیری

– تدوین و اجرای مقررات اصولی و یکپارچه: تدوین سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و مقررات آموزشی – تربیتی منطقی، هماهنگ و فراگیر، متناسب با شرایط سنی و رشدی دانش‌آموزان، با نگاه پیشگیرانه و تحولی ضروری است.

– آگاهی‌بخشی و ساخت رفتار در مدرسه: دانش‌آموزان در حال رشد هستند و یادگیری و تجربه رفتارهای آگاهانه و سازنده با درک مهارت‌های برنامه‌ریزی، تلاش و استقامت در رسیدن به اهداف و توفیق تحصیلی به‌عنوان پیش‌شرط نقش‌آفرینی اجتماعی و شغلی مهم است.

– عدالت‌بخشی و مدیریت خلاقانه: برنامه‌ریزی مبتنی بر تحقق عدالت و تنوع روش‌های

تقلب می‌کنند (لازاروس، ماکولا و لاومور^۱، ۲۰۱۴).
● برخی از دلایل اصلی تقلب در امتحانات ترس از شکست، ترس از فشار هم‌سالان (چشم و هم‌چشمی‌ها و رقابت)، و کسب نمرات بهتر است (تا در آینده واجد شرایط تحصیلی یا بازار کار شوند).
● خرید سؤالات، استفاده از فضای مجازی و دسترسی به پاسخ‌ها از طریق نزدیکان با بهره‌گیری از تلفن‌های همراه، از چالش‌های نظام‌های آموزشی – تربیتی است.

شناخت علل تقلب بهترین مسیر برای پیشگیری است

– تنبلی^۱: دانش‌آموزان زیادی در زمینه انجام امور تحصیلی تنبلی می‌کنند و تکالیف خود را به تعویق می‌اندازند. می‌توان ادعا کرد، دانش‌آموزان با این عادت‌ها به تقلب در امتحان دل می‌بندند.

– ترس از شکست: همان‌طور که مطالعات نشان می‌دهند (گو^۲، ۲۰۱۱)، برخی از دانش‌آموزان به دلیل ترس از شکست، در امتحان تقلب می‌کنند. هر چه فشار خانواده‌ها یا محدودیت در ارتقای تحصیلی دانش‌آموزان (ورود به مراکز آموزشی یا فرصت‌های شغلی)، بیشتر باشد، ترس از شکست و در نتیجه احتمال تقلب افزایش می‌یابد.

– ارزش‌های اساسی و اخلاقی^{۱۴}: نتایج نشان داده‌اند، ارزش‌های اخلاقی و اصلی جوهره یادگیری رفتار خوب هستند. اگر ارزش‌های اصلی و اخلاقی در متن آموزش‌ها در خانواده و مدرسه قرار گیرند، بسیاری از دانش‌آموزان رفتار مثبتی از خود نشان خواهند داد و از یکپارچگی (صداقت) شخصی و تحصیلی حمایت می‌کنند و تمایلی به تقلب نخواهند داشت.

تقلب برای بسیاری به قدری ساده است که کمتر به عواقب آن توجه شده است، اما وقتی بدانیم این موضوع به ظاهر کوچک، در تمام جنبه‌ها و شئون شخصیت و زندگی فردی و اجتماعی مثل رزق و روزی حلال تأثیر گذار است، حساسیت و احساس مسئولیت فردی، اجتماعی و سازمانی برای مواجهه، پیشگیری و مقابله با آن فراهم خواهد شد. طبق بررسی‌ها، تقلب در امتحانات در سطوح گوناگون و مؤسسات آموزشی و دانشگاهی در جهان امروز کم‌وبیش رایج است. بنابراین، توجه به عوامل تقلب دانش‌آموزان در امتحانات (تنبلی، ترس از شکست، آمادگی ناکافی، کمبود امکانات و معلمان واجد شرایط، و ضعف نگرشی و اخلاقی) و بازاندیشی در چگونگی ساخت رفتار، سنجش مستمر، راهنمایی و مشاوره و ایجاد ارزش‌های انسانی، یادگیری دانش‌آموزان را معنادار می‌کند و ارتقا می‌دهد.

توجه ویژه به این رفتار مذموم و آسیب‌زا و تعیین سیاست‌های لازم برای مواجهه با آن در محیط‌های آموزشی-تربیتی و تقویت ارزش‌های اخلاقی، رشد شخصیت، عزت‌نفس، خویشتن‌بانی و مقررات آگاهی‌بخش و منعطف و به‌روز در ارتقا و توفیق تحصیلی و اجتماعی بیش‌ازپیش دانش‌آموزان، مهم و ضروری است. هماهنگی میان مثلث یادگیری «خانواده، مدرسه و رسانه» بسیار حائز اهمیت است.

پی‌نوشت‌ها

1. Cheat
۲. مصوبه ۶۳۰ - تاریخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۴ شورای عالی آموزش و پرورش.
3. Ako
4. Haip
5. Per
6. Hosny and Fatima
7. academic dishonesty and academic crime
8. Finn & Frone
9. Ogunji
10. Lazarus, Mokula & Lovemore
11. Laziness
12. Gu
13. Continuous assessment
14. Moral and core values

دسترسی به امکانات برابر آموزشی - تربیتی نیازمند مدیریت تحولی و خلاقانه است.

– هماهنگی مدرسه و خانواده: وقتی نمره تنها وسیله ارتقا یا تحسین دانش‌آموزان از سوی والدین، مدرسه و اجتماع باشد، به واقع، فشار روانی برای دریافت نمراتی به مراتب بیش از آنچه دانش‌آموزان استحقاق دارند، افزایش می‌یابد و در نتیجه زمینه تقلب بیش‌ازپیش فراهم می‌شود. هماهنگی مدرسه، خانواده، نهادها و سازمان‌های اجتماعی در ساخت رفتار و نگرش‌های پایدار نقش مهمی دارد.

– راهنمایی و مشاوره: مشاوران مدرسه می‌توانند برای مواجهه با نیازهای فردی و اجتماعی دانش‌آموزان راهبردهای مناسبی ارائه دهند. اگر خدمات راهنمایی و مشاوره به‌درستی طرح‌ریزی شوند، می‌توان دانش‌آموزان را در مواجهه با رفتارهای پرخطر و غیراخلاقی از جمله تقلب، یاری کرد.

– سنجش مستمر^{۱۵}: سنجش مستمر (تکلیف، پروژه، امتحانات و مسابقه‌ها)، دانش‌آموزان را برای مطالعه و آزمون‌های خوب مهیا و هدایت می‌کند. علاوه بر این، سنجش مستمر سطح فکری دانش‌آموزان را، هنگامی که زمان با کیفیتی را صرف خواندن، مطالعه و انجام تحقیق می‌کنند، افزایش می‌دهد. اگر سنجش مستمر به‌طور مؤثر در مدرسه طرح‌ریزی و اجرا شود، دانش‌آموزان به تقلب در امتحانات تمایلی ندارند.